

- Luận đề này được xây dựng dựa trên cơ sở mối quan hệ giữa 3 yếu tố: Nhân nghĩa, dân và nước:

+ Nhân nghĩa: điều dân phạt tội, bênh vực cho kẻ khốn cùng, chống lại các thế lực phi nhân.

+ Dân: Dân trong tác phẩm là những người thuộc tầng lớp thấp nhất nhưng lại chiếm đa số trong xã hội nông nghiệp thời đó. Đó là những dân đen, con đỏ, thương sinh, phu phen, manh lệ, những người có vai trò lịch sử quan trọng, góp phần đánh đuổi giặc ngoại xâm và xây dựng đất nước.

+ Nước: Khái niệm nước bao gồm mối quan hệ hữu cơ giữa các yếu tố

Văn hiến

Địa lý

Phong tục tập quán

Các triều đại chính trị

Hào kiệt

Truyền thống lịch sử vẻ vang

Những quan niệm của Nguyễn Trãi trong bài Cáo về Nhân nghĩa, Dân, Nước đều xuất phát từ chính thực tiễn kế thừa phát triển của truyền thống yêu nước, phù hợp với đạo đức truyền thống và hoàn cảnh lịch sử đương thời. Những quan niệm này, so với trước, đã có nhiều biến đổi, phát triển do sự chi phối của hoàn cảnh lịch sử.

2. Vạch trần tội ác giặc:

Các nhà nghiên cứu xem đoạn văn này là một bản cáo trạng đanh thép tố cáo tội ác khủng khiếp của giặc Minh trong 20 năm trên mảnh đất Đại Việt.

Để đảm bảo vừa tăng cường sức thuyết phục vừa đạt được tính cô đọng, hàm súc của ngôn từ văn chương, Nguyễn Trãi sử dụng đan xen, kết hợp hài hòa giữa những hình ảnh mang tính chất khái quát với những hình ảnh có tính cụ thể sinh động.

3. Tổng kết quá trình kháng chiến:

a. Hình ảnh của Lê Lợi buổi đầu kháng chiến

Tập trung miêu tả hình ảnh Lê Lợi, Nguyễn Trãi đã khái quát toàn vẹn nung phẩm chất tiêu biểu nhất của con người yêu nước ở thế kỷ XV. Những đặc điểm của con người yêu nước trong văn học thời kỳ này thường có đặc điểm sau:

- Xuất thân bình thường:

Ta đây

Núi Lam Sơn dấy nghĩa

Chôn hoang dã nương mình

- Có tâm lòng căm thù giặc sâu sắc:

Ngẫm thù lớn há đội trời

Căm giặc nước thề không cùng sống

- Khởi đầu gặp nhiều khó khăn nhưng luôn có tinh thần vượt khó, kiên trì:

Trời thử lòng trao cho mệnh lớn

Ta gắng chí khắc phục gian nan

- Biết tập hợp, đoàn kết toàn dân:

Nhân dân bốn cõi một nhà dựng cần trúc ngọn cờ phát phới

Tướng sĩ một lòng phụ tử hòa nước sông chén rượu ngọt ngào

- Biết sử dụng chiến lược, chiến thuật tài tình:

Thế trận xuất kỳ lấy yếu chống mạnh

Dùng quân mai phục lấy ít địch nhiều

- Biết nêu cao ngọn cờ nhân nghĩa trong mọi hoạt động:

Đem đại nghĩa để thắng hung tàn

Lấy chí nhân mà thay cường bạo

Có thể nói, Lê Lợi chính là hình ảnh tiêu biểu của những con người yêu nước dám hy sinh quên mình đứng dậy chống ngoại xâm, bảo vệ độc lập tự do của dân tộc.

b. Miêu tả quá trình kháng chiến

- Ở đây, ta không tìm thấy những anh hùng cá nhân trong văn chương trung đại hay trong các tác phẩm anh hùng ca của Hy Lạp cổ đại. Bài Cáo tập trung làm sáng rõ vai trò của một tập thể anh hùng, những người mà trước kia văn học bác học chưa quan tâm đi sâu, khai thác

- Tuy nhiên, đối với tương giặc, tác giả lại miêu tả đầy đủ, cụ thể từng gương mặt, họ tên, chức tước và tư thế thất bại của từng tên một.

- Cách sử dụng liệt kê ngày tháng thể hiện rõ nhịp độ dồn dập của những trận chiến thắng.

4. Tuyên bố hòa bình, xây dựng vương triều mới:

- Nhịp thơ dần trái, trang trọng

- Khẳng định thế thịnh suy tất yếu.